

Министарство културе и информисања
Републике Србије, Београд

DOI 10.5937/kultura2069397Z

УДК 316.776:004(497.11)

32.019.5(497.11)

316.776:[616.98:578.834(497.11)]"2020"

прегледни рад

УЛОГА КРИТИЧКОГ МИШЉЕЊА У ДИГИТАЛНОЈ МЕДИЈСКОЈ КУЛТУРИ И ЈАЧАЊУ ДИГИТАЛНОГ ИМУНИТЕТА

Сажетак: *Проглашење ванредног стања у Србији узроковано светском пандемијом КОВИД-19 вирусом, довела је до највеће светске кризе од Другог светског рата. Увођењем мера карантина током пролећа 2020. године, дигитална трансформација у многим друштвима је убрзана, а значај медијске и информационе писмености у новонасталим околностима јасно је истакнут. Начини информисања и медијске навике грађана су се мењале, уведен је рад од куће, онлајн настава, а електронска куповина осликавала је нову реалност. Дигитални простор постајао је презасићен информативним, образовним, комерцијалним садржајима и многе институције културе и уметности учиниле су доступним дигитализоване своје архиве, фондове, вредности, баштину. Интеракција у јавном, дигиталном простору, бивала је све интензивнија, а критичко мишљење афирмисало се као неопходност за јачање дигиталног „имунитета” сваког појединца, али и друштва. Са појавом пандемије паралелно је дошло до појаве инфодемије, која је пред грађане ставила задатак за интензивним критичким преиспитивањем нове дигиталне медијске културе, самог појма медија, пратеће регулативе и медијске политике генерално. У овом раду представљене су стратешке активности Министарства*

културе и информисања, на плану развоја и унапређења медијске и информационе писмености на националном и међународном плану, као и сарадње са релевантним телима Европске уније и УНЕСКО-ом (UNESCO).

Кључне речи: медијска и информациона писменост, критичко мишљење, аудиовизуелна политика, умрежавање, заговарање, Европска унија, УНЕСКО

Медијска и информациона писменост има суштинску улогу у оснаживању грађана, њихових вештина и знања која им омогућавају да се у новом, конвергентном, медијском и информационом окружењу, креативно изразе и квалитетно информишу, да разумеју информације, ко их креира и зашто их шири, да лако претражују и функционално користе образовне, културне и комерцијалне садржаје. Различитим медијским садржајима можемо приступати: путем традиционалних медија, у форми услуга на захтев, веб портала, друштвених мрежа, платформи за дељење видеа и апликација. Нова дигитална медијска култура подразумева интерактиван приступ и омогућава ангажованост грађана, те тако подржава активно грађанство у демократском друштву. Данас постоји снажна друштвена повезаност која се посебно на друштвеним мрежама огледа у друштвеном активизму изнедреном из различитих покрета (попут #јатакође (*#metoo*), #црниживотивреде (*#blacklivesmatter*) #онзају (*#heforshe*) и других) који у реалности могу да резултирају како позитивним, тако и негативним ефектима. Јавно изношење или не изношење ставова је константно под лупом друштвених група до те мере, да се у последње две године у дигиталној медијској култури појавила „култура отказивања праћења” (*cancel culture*). Овај појам презет из популарне културе односи се на начин понашања у друштву или групи, посебно на друштвеним медијима, који је такав да је уобичајено да се у потпуности одбаци, искључи или престане да прати она особа, бренд, компанија или организација која је изнела увредљив став, супротно уверење или се уздржала од подржавања одређеног покрета или идеје. Професорка Универзитета у Мичигену, Лиза Накамура (Lisa Nakamura) која проучава однос дигиталних медија, расе и рода овај феномен назива „културним бојкотом.”¹ За популаризацију ове појаве и преиспитивање њеног значаја, одређене заслуге

---

¹ Култура отказивања праћења, шта је и како је настала?, *Телеграф (The Telegraph)*, 30. 07. 2020; доступно на линку <https://www.telegraph.co.uk/music/what-to-listen-to/cancel-culture-did-begin/>, приступљено 12. 08. 2020. године.

припадају и актуелном америчком председнику², те можемо јасно видети како је улога дигиталних медија у друштвеном, културном, економском и политичком животу у последњих пар година знатно ојачала. Стога, за грађане који се срећу са изазовом дигиталног медијског окружења, од суштинског значаја је развијање и неговање критичког мишљења, што је и један од предуслова за стицање дигиталног имунитета, односно вештине разумевања контекста и изградње система одбране и заштите од дезинформација, лажних вести, потенцијално штетних медијских садржаја, дискриминације, говора мржње, стереотипа, насиља генерално и посебно у дигиталном медијском окружењу. Јачање дигиталног имунитета може допринети позитивном друштвеном активизму, као и доношењу одлука које унапређују квалитет живота у економском, друштвеном, културном и политичком смислу.

У смислу реченог посебно је важно скренути пажњу да би надлежни државни органи требало да омогуће развијање и јачање критичког мишљења у дигиталној медијској култури кроз креирање квалитетне јавне политике у области медијске писмености. Тај процес поразумева да креатор има првенствено визију, а затим и стратегију која ће осигурати да активности доведу до испуњења њених циљева. Пракса држава чланица Европске уније (*European Union*), као и међународних организација попут УНЕСКО-а или Савета Европе (*Council of Europe*) и њихових чланица у погледу креирања јавне политике у области медијске писмености врло је различита. Мали је број земаља које имају дефинисан посебан стратешки акт у области медијске писмености. Већина земаља преузима и адаптира међународне оквири те стратешка опредељења са овог нивоа уграђују у национална стратешка документа из различитих области попут: образовања, информисања и медија, информационог друштва, омладине и слично. На терену, овакав интегративни приступ омогућава различитим актерима да се даље баве развојем и унапређењем ове области и Влада Републике Србије је 30. јануара 2020. године усвојила Стратегију развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020–2025³. година у оквиру које је једно поглавље посвећено медијској и дигиталној писмености.

---

2 „Доналд Трамп је краљ културе отказивања праћења”, *Вашингтон посту* (*The Washington Post*), 30. 06. 2020. године, доступно на <https://www.washingtonpost.com/outlook/2020/06/30/cancel-culture-trump-mcnenany/>; приступљено 12. 08. 2020. године.

3 Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020-2025; доступно на https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/medijska_strategija210_srg.pdf, приступљено 12. 08. 2020. године.

У претходне две године Министарство културе и информисања је са различитим државним институцијама, мултилатералним и билатералним партнерима радило на унапређењу ове области како у оквиру формалног, тако и у оквиру неформалног образовања.

Када је у питању формално образовање, постоји велика потреба, а и многе иницијативе су већ покренуте, да медијска писменост буде уграђена у образовни систем, међутим не кроз један редовни предмет. Медијска писменост је трансверзална компетенција и у складу са најбољим праксама замаља чланица Европске уније, а које такође подржавају и међународне организације попут УНЕСКО-а, препорука је интегрисање медијске писмености у све нивое формалног образовања, укључујући и високошколско образовање, и то кроскурикуларно. Директан ефекат остваривања циљева претходне Стратегије развоја система јавног информисања до 2016. године, било је увођење медијског описмењавања у формално образовање, кроз укупно три лекције у оквиру предмета Грађанско васпитање (изборни предмет) и Матерњег језика. У процесу увођења медијске писмености у образовни процес значајну улогу је имао Завод за унапређивање образовања и васпитања који је интензивно радио на увођењу медијске писмености у школске програме и то кроз посебне предмете, као и у оквиру постојећих предмета кроз развијање посебне компетенције. Тако је уведен изборни предмет под називом „Језик, медији и култура” у средње школе од септембра 2018. године и према досадашњим анализама веома радо га млади бирају. Такође, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, у чијој се надлежности налази област развоја принципа информационог друштва, доста ради на развоју и унапређењу дигиталне писмености кроз формално образовање, с обзиром да су те компетенције саставни сегмент ширих компетенција медијске писмености. Још од 2016. године ово министарство спроводи едукативну кампању „ИТ караван” намењену ученицима основних школа, њиховим родитељима и наставницима и до 2019. године програм је одржан у 129 школа, а учествовало је 12.900 деце и 3.700 родитеља. Ови подаци садржани су у Стратегији развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године⁴ која је израђена у оквиру поменутог ресора, а која је такође обухватила активности и иницијативе из области медијске

---

⁴ *Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године*; доступно на <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/21/2/reg>; приступљено 12. 08. 2020. године.

писмености. У духу Париске декларације о медијској и информационој писмености⁵ у дигиталном добу, веома је важно да се ови напори различитих ресора, који се баве областима попут медија, културе, образовања, омладине и информационог друштва, даље развијају као међусобно повезани, и да кроз креирање синергије примењујемо холистички приступ за стицање компетенција медијске писмености.

Квалитетно планирање и спровођење активности предвиђено документима јавних политика захтева континуирану интерресорну сарадњу и повезаност са свим заинтересованим странама у области медијске писмености. На националном нивоу, Министарство културе и информисања је 2018. године иницирало снажније и умрежено повезивање актера у области медијске писмености кроз организовање састанака координације два пута годишње, у циљу размене информација и координације активности. На овај начин, представници ресорних министарстава, институција, регулаторних и саморегулаторних тела, медијских и новинарских удружења, међународних организација, академске заједнице, цивилног друштва, пројеката и експерти имали су прилику да размене информације о трендовима и активностима које спроводе у овој области, да граде синергију, а квалитетне пројектне идеје које су на крају пројектног циклуса могле су бити преузете од стране заинтересованих актера. У оквиру наведене платформе, актери могу електронским путем да размењују информације и лакше подигну видљивост својих активности. Овакво умрежавање пружа такође и прилику да се открију теме у оквиру медијске писмености око којих постоји консензус и отпочне јавно заговарање, што поспешује системски развој области.

Системски развој медијске писмености има за циљ оспособљавање грађана Србије свих узраста и старосног доба да користе медије и медијске садржаје на најцелисходнији и критички начин, да разумеју садржај медијских порука и процес њиховог настајања, као и да у том процесу и сами активно учествују. Такав подухват подразумева укључивање што већег броја партнера који би спроводили координисане активности у оквиру формалног и неформалног образовања. Са једне стране, увођењем медијске писмености у предуниверзитетско образовање, генерације које буду стасавале имаће капацитет да свој дигитални имунитет одржавају и јачају. образовање које омогућава медијску писменост, обухвата права и интересе деце и младих, њихову заштиту

---

5 <https://en.unesco.org/news/paris-declaration-media-and-information-literacy-adopted>; приступљено 12. 08. 2020. године

од штетних садржаја и остала лична права у сфери јавног комуницирања. Такође, неопходно је системски увести медијску писменост у вискошколско образовање, посебно у областима које су у вези са новинарством, људским правима, социологијом, креативним индустријама и економије, уметношћу што би утицало да се у пракси ове области унапређују. Са друге стране, грађанима средње и старије доби, морају бити омогућене платформе и активности за јачање знања и вештина медијске писмености, које такође треба да буду укључене у образовање одраслих и целоживотно учење. Дакле неопходно је да јавне политике у области медијске писмености омогуће стварање партнерстава међу кључним актерима и креирање спектра активности на којима ће се грађани, према циљним групама, упознавати са врстама, начином рада и правним статусом медија, њиховим функцијама, обавезама и одговорношћу, продукцијом садржаја, могућностима за интерактивно и партиципативно конзумирање садржаја.

Још једна од активности Министарства културе и информисања, настала 2018. године са задатком развоја медијске писмености кроз формално образовање, је формирање Радне групе за израду *Приручника за унапређење и развој медијске писмености у предуниверзитетском образовању*. Како би Приручник био високо квалитетан, и како би се осигурао консензус око његове примене, Министарство је координирало радом радне групе коју су чинили: представници Министарства културе и информисања, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства омладине и спорта, Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Регулаторног тела за електронске медије, Националног просветног савета Републике Србије, Завода за унапређење образовања и васпитања, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Јавне медијске установе „Радио Телевизија Србије” и Јавне медијске установе „Радио Телевизија Војводине”. Рад радне групе подржан је кроз пројекат „Подршка медијским реформама”, који је финансирала Делегација Европске уније, те су експерти који су радили на материјалу чинили део ауторског тима⁶. Како би одабране теме биле тестиране и како би се проценила њихова релевантност за децу и младе, Министарство културе је спровело два пута годишње радионице у предшколским и школским

---

6 <http://podrskamedijima.rs/odrzan-sastanak-radne-grupe-ministarstva-kulture-i-informisanja-za-izradu-prirucnika-za-unapredenje-i-razvoj-medijske-pismenosti/> приступљено 12. 08. 2020. године.

установама на основу чијих анализа је радна група промишљала теме односно садржај приручника⁷. У неколико фаза, текст приручника био је прослеђиван актерима у оквиру мреже за медијску писменост, са жељом да се добију и у текст уградe коментари и сугестије стручне заједнице. Приручник је тренутно у фази дизајна и имаће своју дигиталну верзију – дигитални портал. Такође је као дидактичко средство коришћена модерна игра „Луеду” која представља фузију онлајн и офлајн света, игра се на табли путем бесплатне апликације и у којој ће бити похрањено 600 питања различите тежине из Приручника. Циљ је да се у школској 2021. години Приручник уз ово дидактичко средство нађе у библиотекама предуниверзитетских установа широм Србије, те да на тај начин учитељи могу да га користе у настави, као и у боравку, а такође деца ће моћи да га позајме из библиотеке и са родитељима уче кроз игру код куће. У септембру 2020. године биће спроведена кампања коју ће, у циљу подизања свести јавности, заједно спровести Министарство, ЕУ инфо центар и ЕУ пројекат „Подршка медијским реформама”. Део кампање представља и реализација играно-документарно-анимираног телевизијског серијала о медијској писмености који се ослања на образовне садржаје из предуниверзитетског приручника за медијску писменост. Телевизијска серија од осамнаест епизода превасходно је намењена деци и младима. ТВ серијал је намењен образовно-научном програму Радио-телевизије Србије и програму Радио-телевизије Војводине на којем ће бити емитован на језицима националних мањина, а такође ће бити доступан у дигиталној верзији приручника у ресурсима за васпитаче, наставнике и стручне сараднике. Поменута кампања ће за циљ имати и креирање интересовања код васпитача, наставника и стручних сарадника за примену Приручника и учешће у обукама које Министарство планира да заједно са развојним партнерима осмисли према Приручнику и спроведе.

Препознајући изазове са којима су се грађани сусрели у марту, када је отпочело ванредно стање, Министарство културе и информисања је, у сарадњи са ЕУ инфо центром и пројектом „Подршка медијским реформама”, покренуло серију вебинара „Приче из карантина” на теме везане за нову дигиталну реалност, медијске навике и праћење медијских садржаја, посебно на интернету, током пандемије КОВИД-19. Будући да су статистике овог серијала показале да је више од 300 особа пратило сваки од вебинара, као и да је у просеку укупних прегледа било око 2000 по вебинару,

---

7 <http://www.kultura.gov.rs/cyr/aktuelnosti/pocela-serija-radionica-u-okviru-evropske-nedelje-medijske-pismenosti>; приступљено 12. 08. 2020. године.

у истој организацији од августа до октобра ове године реализоваће се серијал вебинара „Дигитални имунитет – од дигиталне цуцеле до дигиталног бунтовника”. Теме вебинара засноване су на *Приручнику за медијску писменост за пре-дуниверзитетско образовање* које је припремило Министарство културе и информисања са ЕУ пројектом „Подршка медијским реформама”. Овај серијал вебинара дизајниран је тако да је прилагођен је породицама, деци и младима различитих старосних доби – почев од оних најмлађих, па до средњошколаца, и управо је циљ да се разговара о новој дигиталној медијској култури и навикама које стварамо. Серијал је 5. августа 2020. отворен вебинаром „Дигитална цуцла”⁸ који је био намењен родитељима деце до четири године, а пратило га је више од 300 особа и остварено је скоро 7000 прегледа у првих 24 сата.

Креирање јавних политика у области медијске писмености умногоме зависи од трендова креирања политика на међународном плану. Област медијске писмености је од великог интересовања како за Европску унију (*European Union*), тако и за међународне организације попут Савета Европе, ОЕБС-а (*OSCE*), Уједињених Нација (*United Nations*), УНЕСКО-а УНИЦЕФ-а (*UNICEF*). Иако се појам медијске и информационе писмености, као и препоруке за њен развој и унапређење врло често јављају у многим документима јавних политика различитих међународних организација из различитих области попут медија и информационог друштва, људских права или примера ради јединственог дигиталног тржишта, до сада не постоји глобални документ јавне политике у области медијске писмености ниједне међународне организације.

На иницијативу Министарства културе и информисања, а у сарадњи са Министарством спољних послова, Министарством просвете, науке и технолошког развоја и УНЕСКО-ом, 12. и 13. септембра 2019. године, одржан је у Београду „Међународни експертски састанак о медијској и информационој писмености”⁹. Поред рада на ажурирању *Приручника за медијску писменост за наставнике* који је УНЕСКО објавио 2011. године на којем је радило тридесет експерата у области медија, образовања, библиотекарства, гејминга

---

8 Вебинар „Дигитална цуцла” у организацији ЕУ инфо центра; доступан на: <https://euinfo.rs/kako-digitalna-cucla-utice-na-razvoj-deteta/>; приступљено 13. 08. 2020. године.

9 *Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године*; доступно на <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/21/2/reg>; приступљено 12. 08. 2020. године.

и информационих и комуникационих технологија из целог света, формиран је Комитет за израду „Београдских смерница за Нацрт глобалних стандарда за курикулуме за медијску и информациону писменост”. Комитет је заједно са експертима израдио „Београдске смернице”, а документ је након састанка у Београду објављен на сајту УНЕСКО-а, чиме је започета јавна расправа која ће трајати до септембра 2020. године. У оквиру заседања Генералне скупштине Унеска у Паризу, у новембру 2019. године, одржан је Министарски панел Медијска и информациона писменост и игре на коме је представљен излазни документ са београдског Међународног састанка „Београдске препоруке за Нацрт глобалних стандарда за смернице за курикулуме за медијску и информациону писменост”¹⁰ и том приликом су земље чланице позване да својим коментарима и сугестијама унапреде документ. УНЕСКО је организовао јавну расправу поменутог документа на „Дванаестом форуму јавних политика” у децембру 2019. године у Дубаију, међутим након тога уместо планираних састанака и јавних расправа у различитим регионима због пандемије настављено је са одржавањем онлајн дискусија и састанака. Комитет оформљен у Београду све време ради на унапређивању „Београдских смерница” будући да је последњи састанак и објављивање првог глобалног документа јавне политике у области медијске и информационе писмености планиран да се одржи 2021. године у Београду. Том приликом ће бити представљен и ажуриран УНЕСКО приручник о медијској и информационој писмености у односу на актуелни из 2011. године. Генерална директорка Унеска, Одри Азуле (Audrey Azouley), која је поводом поменутог првог Међународног састанка боравила у Београду, најавила је овај вишегодишњи процес и послала снажну поруку са панела који је био отворен за јавност о изузетном значају медијске и информационе писмености. Она је истакла да: „Медијска и информациона писменост представља једну од основних димензија моралног и грађанског образовања. Она је такође и основно право сваког грађанина у свакој земљи света и тиме свакоме омогућава да заштити своју приватност и пронађе своје место у друштву чије технолошко окружење се све брже и брже мења.”¹¹

Квалитетно стратешко промишљање и креирање стратешких принципа условљено је познавањем прилика и

---

10 <https://en.unesco.org/news/journeying-world-games-media-and-information-literacy>; приступљено 12. 08. 2020. године.

11 https://en.unesco.org/sites/default/files/belgrade_recommendations_on_draft_global_standards_for_mil_curricula_guidelines_12_november.pdf; приступљено 12. 08. 2020. године.

трендова у области медијске писмености и разменом знања искустава са колегама из других земаља и различитих међународних организација. Кроз рад у радним телима Европске комисије и међународних организација попут Контакт комитета за Директиву о аудиовизуелним медијским услугама Европске комисије¹², Надзорног комитета за информационо друштво и медије Савета Европе¹³, Имплементационих сатанака Људске димензије¹⁴ у оквиру ОЕБС-а или Комисије за информисање и комуникације УНЕСКО-а¹⁵, Министарство је имало прилике да да допринос изради међународних докумената јавних политика који обухватају медијску писменост, а такође и да прати трендове у овој области и размењује искуства са колегама. Веома је значајна појава интензивније сарадње у последњих пар година неких од наведених комитета што доприноси учвршћивању ставова и креирању спроводљивијих јавних политика, чему је вероватно допринела и чињеница да је Европска комисија, често веома значајан финансијски партнер свих наведених међународних организација у спровођењу међународних пројеката. Крајем септембра 2019. године, на позив УНЕСКО-а и Владе Шведске, у Гетеборгу, на Конференцији о медијској и информационој писмености, Министарство културе и информисања представило је примере добре праксе у креирању политика медијске и информационе писмености¹⁶. Када је креирање јавних политика у питању, неопходно је истаћи значај процеса Европских интеграција који утиче на хармонизовање правног оквира са правним тековинама Европске уније и да је у оквиру поменутог процеса медијска писменост као појам уведена у Закон о јавном информисању и медијима¹⁷, Закон о јавним медијским сервисима¹⁸, као и у два закона из области образовања. Такође, значајна средства су повучена из ИПА фондова која су кроз пројекте, програмирана од стране Министарства културе и информисања, усмерена на унапређење медијске писмености у домену формалног и

---

12 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/avmsd-contact-committee>; приступано сајту 13. 08. 2020. године.

13 <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/cdmsi>; приступљено 13. 08. 2020. године.

14 <https://www.osce.org/odihr/hdim>; приступљено 13. 08. 2020. године.

15 <https://en.unesco.org/generalconference/40/ci>; приступљено 13. 08. 2020. године.

16 https://en.unesco.org/sites/default/files/gmw2019_feature_events_agenda.pdf; приступљено 12. 08. 2020. године.

17 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html; приступљено 13. 08. 2020. године.

18 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnim_medijskim_servisima.html; приступљено 13. 08. 2020. године.

неформалног образовања. Такође остварена су партнерства са програмима попут Креативне Европе¹⁹ (*Creative Europe*) и потпрограма Медиа²⁰ (*Creative Europe MEDIA*), у области дигиталне писмености. Министарство је у оквиру прошло-годишњег Форума Креативна Европа 2019, на позив Деска Креативна Европа Србија, а у сарадњи са компанијом Нордеус и Нордеус хабом организовало панел дискусију на тему „Критичко мишљење и дигитални имунитет”²¹. Разговарало се о променама које је технолошки напредак донео, као и о утицају дигиталног окружења на информисање, медијску културу и грађане, о начинима креирања квалитетног аудиовизуелног медијског садржаја, алатима који се користе у придобијању и задржавању публице, као и о начинима стимулације грађана да критички мисле, да се квалитетно информишу и активно учествују у грађанском животу. Са жељом да се додатно јачају капацитети стручне јавности и главних актера у области медијске и информационе писмености, у јануару ове године, Министарство културе и информисања организовало је одржавање радионице „Основи вештачке интелигенције и утицај на слободу изражавања и медијску писменост” у Београду. Будући да се међународне организације већ неко време баве регулативом која се односи на претраживаче, алгоритме, а да су формиран и разни међународни комитети који се баве проучавањем утицаја вештачке интелигенције на људска права, током три дана, представници институција, релуторних и саморегулаторних тела, медијских и новинарских удружења, медија, академске заједнице, цивилног сектора, експерти, били су у прилици да се упознају са основама вештачке интелигенције, као и о њеним утицајима на слободу говора, медијску писменост, медије, етику и образовање. Предавачи су били еминентни стручњаци и експерти из ове области: Игор Снуренко, Тања Мурована из УНЕСКО института у Москви, као и експерт УНЕСКА у области вештачке интелигенције Ибрахим Кушчу²².

---

19 <http://kultura.kreativnaevropa.rs/kreativna-evropa-3/o-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d0%bc%d1%83/>; приступано сајту 13. 08. 2020. године

20 <http://media.kreativnaevropa.rs/media-desk-srbija/>; приступљено 13. 08. 2020. године.

21 <http://www.kultura.gov.rs/cyr/aktuelnosti/panel-kriticko-misljenje-i-digitalni-imunitet-u-okviru-foruma-kreativna-evropa-2019>; приступљено 12. 08. 2020. године.

22 Емисија настала током тродневне радионице доступна на линку: <https://www.rts.rs/page/tv/sr/story/21/rts-2/3856897/nauka-u-pokretu-vestacka-inteligencija-i-.html>; приступљено сајту 12. 08. 2020. године.

Ове праксе Министарства културе и информисања су добра основа за позиционирање Србије као значајног иновативног актера у медијској писмености на међународном плану, а уједно и кредибилног партнера за унапређење ове области на националном нивоу. На позив УНЕСКО-а и Глобалне алијансе за партнерства у области медијске и информационе писмености (ГАПМИЛ), представљене су праксе из Србије у јулу ове године на вебинару у „Медијска и информацио-на писменост и јавне политике”, у оквиру серијала вебинара који је ова заједница креирала као одговор на КОВИД-19²³. Имајући у виду праксе земаља лидера у овој области, оно што је неопходно ускоро урадити јесте опсежну анализу нивоа медијске писмености по циљним групама. Такође, потребно је и да се добра пракса вишесекторског приступа развоју и унапређењу ове области институционализује кроз формирање једног тела које ће имати јасно дефинисане ингеренције и циљеве. Овакве активности предвиђене су *Стратегијом развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020–2025*, а управо су таква документа јавне политике значајна као израз политичке подршке и посвећености развоју одређене области на основу којих међународна донаторска заједница креира своје приоритете и програмира пројекте. Будући да су потребе и смернице развоја из области медијске писмености уграђене у неколико стратешких докумената, као и да их садрже сва планска документа за програмирање међународне развојне помоћи, а имајући у виду и да је остварена квалитетна сарадња са мултилатералним и билатералним партнерима, можемо очекивати у наредној години још више активности различитих актера усмерених на развој критичког мишљења и разумевање нове дигиталне медијске културе намењених различитим циљним групама.

ЛИТЕРАТУРА:

Европске повеља за медијску писменост, доступно на: <http://www.euromedialiteracy.eu/>; приступљено 12. 08. 2020. године.

Министарство културе и информисања, доступно на <http://www.kultura.gov.rs/>; приступљено 12. 08. 2020. године.

Пројекат ЕУ Подршка медијским реформама доступно на: <http://www.mediafreedom.rs/>; приступљено 12. 08. 2020. године.

УНЕСКО Глобална недеља медијске и информационе писмености доступно на:

---

23 Линк за вебинар доступан на адреси: https://www.facebook.com/MIL-CLICKS/videos/unesco-gapmil-webinar-on-media-and-information-literacy-and-public-policiespart/226181701713872/?__so__=permalink&__rv__=related_videos

---

<https://en.unesco.org/commemorations/globalmilweek>; приступљено
12. 08. 2020. године.

Maja J. Zarić

Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia, Belgrade

THE ROLE OF CRITICAL THINKING IN THE DIGITAL
MEDIA CULTURE AND STRENGTHENING OF *DIGITAL*
IMMUNITY

Abstract

The public health emergency and the proclaimed state of the global pandemic caused by the COVID-19 virus have led to the biggest world crisis since World War II. With the introduction of quarantine measures in spring 2020, the digital transformation has accelerated in many societies and the importance of media and information literacy in these new circumstances has been clearly emphasized. The pandemic has changed the information and media habits of the citizens, work from home was introduced, online school classes became mandatory, and an uprise of e-commerce reflected the new reality. The digital space has become oversaturated with informative, educational, commercial contents and many cultural institutions and international organizations have made their cultural heritage accessible online. Interaction in the public digital space has become more and more intense, and critical thinking stood out as a necessity for strengthening the digital immunity of each individual as well as the society. The pandemic was followed by infodemia. The information channels used by citizens point to a certain re-examination of the new digital media culture, the very concept of media as well as the accompanying regulations and media policy. The findings of the paper draw attention to the media and information literacy policy framework in Serbia, and review a set of activities that the Ministry of Culture and Media has been conducting over the past two years on both national and international level. It describes the correlation between the framework and the practice and depicts the trends in the international policy in this field. The paper focuses on the strategic vision and provides information throughout the two-year period on setting up of the holistic 360 approach and setting up media literacy network of stakeholders with the aim of strengthening advocacy and developing of the media literacy field.

Key words: *media and information literacy, critical thinking, audiovisual policy, digital media, advocacy, European Union, UNESCO*